

I

-Παιδάκι μου, ηρέμησε λιγάκι! Ο βομβαρδισμός τελείωσε. Μην φοβάσαι. Πάλι σωθήκαμε.

Ο μικρός Αιμίλιος γύρισε το κεφάλι του προς τον παππού του, τον μόνο άνθρωπο που του έμεινε από την οικογένειά του. Οι γονείς του με τον μικρό αδελφό του είχαν σκοτωθεί σ' έναν τρομερό βομβαρδισμό στην καμένη Βηρυτό, εκεί όπου εγκαταστάθηκε και πήγαινε σχολείο. Αχ! εκείνο το σχολείο που δεν υπήρχε δεύτερό του σ' όλη τη Μέση Ανατολή!

Οι θεοί ζήλησαν την ευτυχία του παιδιού και του στέρησαν ό,τι αγαπούσε σ' αυτόν τον ανελέητο πόλεμο, που δεν γνωρίζει κανόνες ούτε δεσμούς.

-Κάνε τον σταυρό σου και σήκω να πάμε επάνω. Η μούχλα θα μας τσακίσει σ' αυτό το καταφύγιο, είπε αναστενάζοντας ο κύριος Ιάκωβος.

-Παππού! Λες ν' άκουσε η Παναγίτσα την προσευχή μου και μας γλίτωσε από τις οβίδες έξω;

-Και βέβαια, πουλάκι μου, απάντησε ο κύριος Ιάκωβος μ' ένα δάκρυ να κυλάει στο μάγουλό του. Ήταν τώρα δύο μέρες νηστικοί. Πέρα από τις τρεις ωμές και μουχλιασμένες πατάτες που βρήκαν εκεί, πεταμένες σε μια άκρη, που ίσως άφησε πίσω κάποιος άλλος επισκέπτης σ' εκείνο το τρομερό καταφύγιο με τους σπασμένους σωλήνες να στάζουν σαπίλα και τα κόκαλα των κατοίκων να τρίζουν. Μάζεψε ο παππούς τα λίγα πράγματα που είχε, πήρε αγκαλιά τον καημένο τον Αιμίλιο, ο οποίος δεν μπόρεσε να κάνει ούτε ένα βήμα από την τρομάρα του, κι άρχισε ο Γολγοθάς της επιστροφής στο φως, εκεί πάνω, όπου οι οβίδες έπεφταν τις τελευταίες μέρες,

λες κι ήταν πυροτεχνήματα μιας εορταστικής εκδήλωσης.

Και πού να πάνε; Το μοναδικό σπίτι που είχαν είχε μετατραπεί σε μάζα από ξύλα και τούβλα. Το αυτοκινητάκι του Αιμίλιου έβγαζε μερικές σπίθες, μιας και δεν είχε καίει ολόκληρο ακόμα.

-Θεέ μου! λυπήσου μας, είπε με μια κραυγή ο παππούς. Δεν μας έμεινε τίποτα. Δεν αντέχω άλλο σταυρό να κουβαλώ.

Άπλωσε ο μικρός Αιμίλιος τότε το χεράκι του στον παππού του. Πίστεψε ότι θα μπορούσε να του δώσει μια ελπίδα, αλλά μάταια προσπαθούσε. Ο παππούς κατέρρευσε και σωριάστηκε νεκρός στο έδαφος. Είχε πάθει συγκοπή.

Εδώ η λέξη παρηγοριά είχε χαθεί από τα χείλη πολλών βασανισμένων ανθρώπων, που ο θάνατος γι' αυτούς είχε γίνει λύτρωση. Πίστευαν ότι ο παππούς έπρεπε ήδη να είχε πεθάνει, πριν πει το ποτήρι του χαμού της κόρης του και της οικογένειάς της. Έτσι ο Αιμίλιος άρχισε την περιπέτεια της αναζήτησης της ανθρωπιάς μακριά από τον τόπο τον σκοτεινό.

Δύο μέρες αργότερα, μια ομάδα νέων που είχαν το σήμα ενός κόκκινου σταυρού, βρήκε το παιδάκι να ψάχνει σ' έναν σκουπιδοτενεκέ ό,τι είχε απομείνει από ένα γρήγορο γεύμα που άφησαν οι αντάρτες. Πάλευε να επιβιώσει. Ο νους του δεν καταλάβαινε τη λέξη «εκδίκηση». Ήθελε μόνο να γεμίσει την κοιλιά του έστω με σκουπίδια, τα σκουπίδια που ήταν πια πολυτέλεια για πολλά ορφανά παιδιά της ηλικίας του.

Οι νέοι μάζεψαν τον Αιμίλιο από εκεί, τον τύλιξαν με κουρέλια και τον έστειλαν σ' ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης, όπου μόνο ο Θεός μπορούσε ν' αντέξει. Ήταν πια πολύ αργά για τον Αιμίλιο να κρατήσει την παιδική του αθωότητα. Είχε γίνει ο ίδιος αντάρτης.

Περνούσαν οι μέρες πολύ αργά, πέρασαν οι μήνες αλλά και τα χρόνια, κι ο Αιμίλιος μεγάλωνε σιωπηλά. Μέσα του ένα θηρίο γεννήθηκε. Το μίσος για τους αλλόθρησκους είχε γίνει κομμάτι της ψυχής και της ύπαρξής του. Το μόνο που ήθελε ήταν η εκδίκηση για τους γονείς του, για το αδελφάκι του που δεν μπόρεσε να παίξει

μπάλα μαζί του εκεί στην αυλή της εκκλησίας, όπου όλα τα άλλα παιδιά έπαιζαν, για τον παππού του που δεν μπόρεσε ν' αγγίξει το απλωμένο χεράκι του, όταν αυτός του το έδωσε, και για την τιμή του που έχασε.

Μεγάλωσε ο Αιμίλιος κι έγινε παλικάρι, αλλά ο πόλεμος συνέχιζε. Δεν είχε τελειωμό. Είχε απλώσει τα βρωμερά και τρομερά νύχια του σ' όλη την πληγωμένη και κάποτε περήφανη πόλη της Βηρυτού, εκεί όπου οι εκκλησίες ήταν αγκαλιά με τα τεμένη και τους ναούς. Οι καμπάνες τότε ηχούσαν ρυθμικά μαζί με τους ιμάμηδες που έψελναν «Ο Αλλάχ είναι μεγάλος». Όλα αυτά είχαν χαθεί πια. Το μόνο που υπήρχε εκεί ήταν τα φαντάσματα των ναών και των ανθρώπων.

Δεκαεξάχρονος πια, ο Αιμίλιος νιώθει πως δεν αντέχει άλλο. Παίρνει ένα όπλο κι ένα κουτί με σφαίρες που βρίσκει σε μία αποθήκη κοντά στην κουζίνα, περιμένει την αυγή και δραπετεύει από το στρατόπεδο. Το κτήνος μέσα του δεν δαμαζόταν πια. Ζητούσε αθώο αίμα από τους αντιπάλους της Δυτικής Βηρυτού, όπου ο ιμάμης ήταν ο κυρίαρχος κι όχι ο ιερέας.

Τι να πει κανείς για τον εξευτελισμό που υφίσταται ο άνθρωπος στα τείχη της ντροπής και του χωρισμού. Ένας λαός κομματιασμένος, γεμάτος μίσος κι οργή. Ένα κομμάτι κόλασης καλλιεργημένο με σκευωρίες και βάσανα. Ένας μάταιος αγώνας. Μια μάχη εναντίον ανύπαρκτων εχθρών. Αδελφός κατά αδελφού, γείτονας εναντίον γείτονα, άνθρωποι όλων των φυλών και δογμάτων μαζεύτηκαν εκεί στα τείχη και στη γραμμή χωρισμού, μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Βηρυτού. Όλοι θεωρούσαν τις δολοφονίες και τους σκοτωμούς μια πράξη εξιλασμού προς τον Θεό τους. Εκεί βρέθηκε ο Αιμίλιος, ο οποίος πίστευε ότι μόνο στα τείχη θα μπορούσε να ζει πλέον για μια μάχη βαφτίσματος, ώστε να γεννηθεί ξανά μέσω της στάχτης των εχθρών. Πολέμησε με την ψυχή του και ζωγράφιζε ακόμα και σταυρούς πάνω στο ταπεινό όπλο που κρατούσε. Ήθελε να πάρει όσα κεφάλια μπορούσε. Οι κραυγές των υποσιτισμένων

πολεμιστών έβγαιναν λες κι ήταν λιοντάρια κατά τη διάρκεια επίθεσης. Ήταν όλα κανονισμένα: χτυπάς, σκοτώνεις και φεύγεις...

Μέρες και νύχτες ολόκληρες περνούσαν. Οι κραυγές κι οι αλαλαγμοί δεν ησύχαζαν ούτε στιγμή. Μέχρι που ήρθε εκείνη η τρομερή μαύρη μέρα, όπου ξαφνικά μια άγρια επίθεση άρχισε, μια μάχη που μόνο ο Θεός ήξερε το αποτέλεσμά της και δεν άργησαν τα κατακρεουργημένα κορμιά να πέφτουν στο έδαφος. Τα λευκά όπλα είχαν πάρει τη θέση των ολέθριων βομβών.

Έχοντας άγνοια της χρήσης των μαχαιριών, ο Αιμίλιος δεν άργησε να καταλάβει ότι όλες οι προσδοκίες του κατέρρευσαν. Λίγα λεπτά αργότερα το φρούριό τους έπεσε στα χέρια των αντιπάλων κι οι λίγοι που απέμειναν πιάστηκαν αιχμάλωτοι κι οδηγήθηκαν σαν «πρόβata επί σφαγήν»...

Πίσω τους όμως πήγαινε ένα άλλο παλικάρι με κουκούλα. Παρακολουθούσε σιωπηλά τα βήματα των αιχμαλώτων, ανάμεσα στους οποίους ήταν κι ο νεαρός Αιμίλιος. Το άγνωστο παλικάρι έτρεμε ολόκληρο. Είχε δει στο πρόσωπο του Αιμίλιου τον αδελφό του, ο οποίος είχε χαθεί μια άλλη μέρα οργής και βομβαρδισμού. Είχε στην κυριολεξία κομματιαστεί από εκείνη την κατάρα. Ο νέος λεγόταν Μαχμούτ.

Ο Μαχμούτ μαζί με άλλους σπλισμένους άντρες οδηγούσε τους αιχμαλώτους στον τόπο της εκτέλεσης. Οι διεθνείς κανόνες περί του σεβασμού των αιχμαλώτων δεν ίσχυαν σ' εκείνη την καταραμένη πόλη. Μόνο ο νόμος του πιο ισχυρού τηρούνταν εκεί. Έτσι άρχισε το «καθάρισμα» ξεκινώντας από τους πιο ηλικιωμένους αιχμαλώτους μέχρι τους πιο μικρούς. Έτσι, τόσο απλά, έπεφταν τα κορμιά το ένα μετά το άλλο. Τον Αιμίλιο τον άφησαν τελευταίο. Είχε δικαίωμα να τον εκτελέσει ο Μαχμούτ, για να εξαγοράσει με το αίμα του θύματος την ψυχή του χαμένου του αδελφού. Ο Μαχμούτ ζήτησε από τους άλλους συντρόφους του να τον αφήσουν, όπως έκανε πάντα. Ήθελε να πάρει την εκδίκηση μόνος. Κι έτσι έγινε. Έφυγαν εκείνοι με γέλια, λες κι είχαν γιορτή, κι έμειναν τα

δυο παλικάρια μόνα τους. Ο Μαχμούτ πίσω από την κουκούλα, που πρόσωπο δεν είχε δείξει μέχρι εκείνη τη στιγμή, κι ο τρομαγμένος Αιμίλιος που, αν κι αργά, κατάλαβε ότι ήταν μάταιος ο αγώνας του για εκδίκηση, ήταν τώρα ο ίδιος θύμα προς εκτέλεση. Έκλεισε τα μάτια του, είπε το «Πάτερ Ημών», τη μόνη προσευχή που είχε μάθει από τη μανούλα του όταν ήταν μικρός και τη μόνη που θυμόταν. Περίμενε τη στιγμή που θα συναντούσε τον μικρό αδελφό του, ίσως παίξει μπάλα μαζί του εκεί πάνω, όπου υπάρχουν αυλές κι άλλες διαστάσεις.

Οι σφαίρες δεν έβγαιναν όμως. Ο Μαχμούτ είχε καθίσει σε μια γωνία. Ήταν φανερό πως δεν ήθελε να σκοτώσει τον Αιμίλιο, αλλά ήθελε να τον σώσει. Ένας που προσεύχεται στον Θεό, τον πατέρα του που είναι στον ουρανό, δεν αξίζει να πεθάνει. Στο κάτω κάτω, ας πεθάνουν τα άλλα κτήνη. Ξαφνικά σηκώνεται όρθιος, παίρνει το όπλο του, σημαδεύει τον Αιμίλιο στα πόδια και πυροβολεί. Μια κραυγή που σπάραξε την ανελήγη σιωπή βγήκε από το στόμα του Αιμιλίου. Τα πόδια του αιμορραγούσαν. Προς έκπληξή του, όμως, είδε τον Μαχμούτ να του κάνει χάρη, να μην τον αποτελειώνει. Με μια αστραπιαία κίνηση έσκισε ο Μαχμούτ το πουκάμισό του, πήρε ένα κομμάτι ύφασμα και φίμωσε τον Αιμίλιο. Δεν ήθελε ν' ακουστεί το μουγκρητό του τραυματισμένου έξω, γιατί φοβόταν τους συντρόφους μην τον κατηγορήσουν για δειλία, ακόμα και για προδοσία.

Ο ιδρώτας έρρεε ποτάμι από τον Αιμίλιο. Ανακατευόταν με το αίμα των τραυμάτων του. Οι κραυγές του πόνου έβγαιναν σιωπηλά, είχε καταλάβει πως ο Μαχμούτ κάτι σχεδίαζε και σίγουρα ήταν για το καλό του. Προσπάθησε να σηκωθεί όρθιος να κάνει έστω ένα βήμα μπροστά, αλλά ο πόνος του ήταν αβάσταχτος. Σωριάστηκε στο έδαφος μισολιπόθυμος. Στο μυαλό του γύριζαν εικόνες από τη ζωή του σαν μια παλιά κινηματογραφική ταινία. Έβλεπε τα χαρούμενα παιδικά του χρόνια πάνω στο βουνό, πριν κατέβει με τους γονείς του στη μεγαλούπολη. Η ζωή εκεί πάνω, κοντά στους δοξα-

σμένους κέδρους του Λιβάνου, ήταν σαν όνειρο. Φυλές απ' όλο τον κόσμο επισκέπτονταν εκείνο το μέρος. Μάλιστα ο πατέρας του έβγαζε αρκετά λεφτά πουλώντας ενθύμια φτιαγμένα τάχα από το ξύλο το θάνατο κι εκείνοι, οι χαζοί ξένοι, πίστευαν ότι έκαναν την αγορά της ζωής τους.

Ο Αιμίλιος έβλεπε τον εαυτό του να κουβαλάει κάτι κασόνια γεμάτα με μήλα της περιοχής. Η φωνή του έβγαине πολύ ντροπαλή, ήταν πολύ μικρός ν' αντέξει τα βάρη που κουβαλούσε, αλλά ήταν ευτυχισμένος. Ήξερε πως αν τα πουλούσε, θα τον επιβράβευε η μανούλα του μ' ένα μεγάλο μπολ τραχανόσουπα, την αγαπημένη του λιχουδιά. Οι εικόνες περνούσαν μπροστά του και τον πήγαιναν στην πρώτη συνάντησή του μ' εκείνη την καλόγρια, πώς τη λέγανε; Δυσκολεύτηκε να θυμηθεί, όμως του ήρθε το όνομά της: αδελφή Μαρία Μαγδαλένα, μια ιεραπόστολος των Ιησουιτών, που είχαν εγκατασταθεί στο διπλανό χωριό.

-Πώς σε λένε, αγοράκι μου καλό; Τι τάξη πας;

-Είμαι ο Αιμίλιος και πηγαίνω στην Τρίτη Δημοτικού του δημοσίου σχολείου του χωριού μου. Γιατί με ρωτάτε, κυρία αδελφή; Μήπως θέλετε μερικά μήλα;

-Και βέβαια θέλω. Βάλε μου όλα τα μήλα σε μια χάρτινη σακούλα απ' αυτές που έχεις και δείξε μου πού είναι το σπίτι σου και πες μου το όνομα της μητέρας σου.

-Μαρία τη λένε, και το σπίτι μου είναι πάνω στον λόφο, εκεί που έχει πολλές καρδιές και μηλιές. Είναι δικές μας όλες. Όταν μεγαλώσω και μαζέψω πολλά λεφτά απ' αυτά, θα κατέβω στη Βηρυτό να σπουδάσω. Θέλω να γίνω παπάς ή γιατρός, δεν ξέρω ακόμα.

Γέλασε η καλόγρια, πήρε τα μήλα από τα χέρια του Αιμίλιου και πήγαν μαζί στη μαμά του. Το μόνο που είδε το παιδί, ήταν το πρόσωπο της μητέρας του και το ανοιχτό της στόμα, όταν άκουγε την καλόγρια να λέει πως θα τους βοηθούσε να κατέβουν στη Βηρυτό, για να σπουδάσει ο μικρός σ' ένα από τα καλύτερα σχολεία της πρωτεύουσας «δωρεάν», καθώς ήταν η διευθύντρια κι είχε το δικαί-

ωμα να πάρει δυο-τρία παιδάκια κάθε χρόνο. Κι έτσι, χωρίς δεύτερη σκέψη, η μητέρα έβαλε σχέδιο να πείσει τον άντρα της να κατέβουν οικογενειακώς. Αφού πήρε τις συστάσεις από την αδελφή, τη χαιρέτησε και περίμενε τον άντρα της.

Λίγες εβδομάδες αργότερα, η κυρία Μαρία πήρε τον χήρο πατέρα της μαζί με τα άλλα λιγοστά υπάρχοντά τους, μίσθωσε ένα φορτηγάκι και κατέβηκαν οικογενειακώς στην πόλη του φωτός, στο Παρίσι της Ανατολής, όπως ονομαζόταν τότε η Βηρυτός. Νοίκιασαν ένα σπιτάκι κοντά στο σχολείο που θα πήγαινε ο Αιμίλιος και μετά από λίγους μήνες, αφού έπιασε ο πατέρας δουλειά ως θυρωρός μιας πολυκατοικίας, πούλησαν τα χωράφια που είχαν στο χωριό κι αγόρασαν το σπίτι εκείνο που έμενε ο Αιμίλιος κι ο παππούς του αργότερα. Και πήγε το παιδί στο σχολείο. Ήταν άριστος σ' όλα, ειδικά στην αριθμητική. Το εμπόριο με τα μήλα και τα ξύλα τον είχε κάνει ξεφτέρι. Λίγο δυσκολευόταν στα Γαλλικά, καθώς η προφορά του ήταν βουνίσια και δεν ταίριαζε με τη λεπτεπίλεπτη γλώσσα των Παριζιάνων. Αρίστευε ο Αιμίλιος στην τάξη του και, παρ' όλο που οι πρωτευουσιάνοι συμμαθητές του τον κορόιδευαν στην αρχή, δεν άργησε ν' αποκτήσει πολλούς φίλους και να συνδεθεί ιδιαίτερα με δυο απ' αυτούς. Ο ένας ήταν Σύριος στην καταγωγή κι ο άλλος ντόπιος. Τον Νικόλα τον Σύριο, όμως, τον είχε αδυναμία.

Ο Αιμίλιος βογκούσε από τον πόνο των αναμνήσεων περισσότερο από τον σωματικό πόνο που αισθανόταν εκείνη τη στιγμή. Θυμήθηκε τον μικρό Νικόλα. Πού να είναι άραγε; Είχαν μοιραστεί τόσα πολλά μυστικά για τα βάσανά τους. Ήταν κι εκείνο ένα παιδί που το είχε βρει η αδελφή Μαρία Μαγδαλένα στο μοναδικό της ταξίδι στη Δαμασκό και το πήρε μαζί της, καθώς οι γονείς του αδυνατούσαν να το ακολουθήσουν. Οι δυο τους είχαν γίνει αχώριστοι. Όσο για το άλλο παιδί, έμειναν φίλοι μέχρι που το υιοθέτησε μια πλούσια οικογένεια, γιατί ήταν ορφανό κι έφυγε στην Αμερική, όπου χάθηκαν τα ίχνη του. Ο Νικόλας, όμως, έμεινε πιστός στη φιλία, ακόμα κι όταν άρχισε ο πόλεμος κι ήρθαν οι γονείς του και τον πήραν πίσω στη

Συρία, επειδή οι Σύριοι δεν ήταν ευπρόσδεκτοι στο χριστιανικό τμήμα της Βηρυτού. Όμως συνέχιζε να του στέλνει γράμματα και κάρτες, μάλιστα του είχε δώσει ένα φυλαχτό που δεν το έβγαλε ούτε μια φορά από τον λαιμό του. Είχε λείψανα αγίου. Λες αυτός να έκανε το θαύμα του κι ακούμπησε την καρδιά του μουσουλμάνου να μην τον σκοτώσει; Μετά από την εισαγωγή του Αιμίλιου στο «στρατόπεδο-ορφανοτροφείο» χάθηκαν τα ίχνη του Νικόλα, όπως και η επαφή μεταξύ τους.

-Μαχμούτ, Μαχμούτ, φώναξαν από έξω οι σύντροφοι. Τον αποτελείωσες; Ξεμπέρδεψες με το πτώμα; Έλα να γλεντήσουμε.

Ένα τρέμουλο διαπέρασε τον πληγωμένο Αιμίλιο. Οι εικόνες σταμάτησαν εκεί, στον φιλαράκο του τον Νικόλα. Ξύπνησε ξαφνικά από τις φωνές των άγριων κι από τις κινήσεις του Μαχμούτ, του οποίου το όνομα τώρα το ακούει για πρώτη φορά. Προσπάθησε να φωνάξει τον κουκουλοφόρο άντρα, να δώσει τέλος στα βάσανά του, αλλά μάταια... Οι φωνές δεν έβγαιναν, επειδή το ύφασμα που τύλιγε το στόμα του ήταν τόσο σφιχτό, που λίγο κόντεψε να τον πνίξει.

Δεν έχασε χρόνο ο Μαχμούτ, πλησίασε το πληγωμένο θηρίο κι άρχισε να τον τραβάει από τους ώμους. Δεν είχε πολλές δυνάμεις όμως. Η εξάντληση από την πολυήμερη νηστεία του στα τείχη, του είχε στοιχίσει πολύ την ικανότητά του να μεταφέρει έστω κι έναν άνθρωπο, όπως μπορούσε κάποτε. Με πολύ κόπο κατάφερε τελικά να τον πάει σ' ένα χαντάκι που το είχε σκάψει ο ίδιος με τα χεράκια του, για να κρυφτεί σε περίπτωση ξαφνικής επίθεσης. Απόθεσε τον Αιμίλιο, αφού διαπίστωσε πως η αιμορραγία του είχε σταματήσει από το καλό σφίξιμο και στη συνέχεια πήγε να βρει τους άλλους. Ήταν τόσο πολύ τρομαγμένος, ώστε οι φίλοι του πείστηκαν ότι είχε τελειώσει με τον αιχμάλωτο. Αλλά πού να ήξεραν το σχέδιό του! Λίγα λεπτά αργότερα, ο κουκουλοφόρος Μαχμούτ παίρνει τον τραυματία, του βγάζει τα ρούχα και του βάζει άλλα δικά του που είχε από έναν δικό τους άντρα, ο οποίος είχε χτυπήσει θανάσι-

μα στην τελευταία μάχη. Δεν ήθελε με τίποτα να καταλάβει κανείς το σχέδιό του.

Τα επόμενα λεπτά ήταν βασανιστικά και για τα δυο παλικάρια. Μέσα σε μια σήραγγα που οδηγούσε μέχρι την κεντρική αγορά της Βηρυτού, όπου η οικογένεια του Μαχμούτ διατηρούσε ένα μαγαζάκι πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος πόλεμος, βρίσκονταν δυο άνθρωποι με δυο διαφορετικές μάσκες, η μια της κουκούλας κι η άλλη της ταλαιπωρίας!

Ο Αιμίλιος προσπάθησε να κάνει μερικά βήματα μέσα στο σκοτάδι. Δεν ήξερε πού βρισκόταν ούτε τι σκοπό είχε ο άλλος, αλλά κάτι μέσα του, του έλεγε πως η ζωή του δεν τελειώνει έτσι τόσο φτηνά. Και μόνο αυτή η σκέψη του έδωσε κουράγιο να βαδίζει με τον ίδιο ρυθμό που περπατούσε ο Μαχμούτ. Αισθανόταν κάτω από τα πόδια του νερό που είχε την ίδια απαίσια μυρωδιά μ' εκείνους τους υπονόμους του στρατοπέδου, όπου μεγάλωσε. Κοιτούσε δεξιά κι αριστερά, μήπως δει κάτι μέσα στο σκοτάδι, αλλά οι γρήγορες κινήσεις του Μαχμούτ δεν του το επέτρεπαν. Το μόνο που ακουγόταν ήταν οι βαθιές ανάσες του Μαχμούτ που κρατούσε το βάρος του κορμιού του Αιμίλιου. Ένα εκτυφλωτικό φως φάνηκε να έρχεται κατά πάνω τους που δεν άργησε να το καταλάβει ο τραυματίας. Ήταν η άλλη άκρη του τούνελ. Ήταν η σωτηρία του. Ο Μαχμούτ τώρα πήρε μια βαθιά ανάσα. Με μια απεγνωσμένη προσπάθεια πήρε τον Αιμίλιο πρώτα αγκαλιά και μετά στην πλάτη του σαν τσουβάλι κι ανέβηκε τα τρία-τέσσερα σκαλοπάτια που οδηγούσαν έξω στο φως. Δεν ήταν κανείς εκεί να τους υποδεχτεί, καθώς ο Μαχμούτ τα είχε κανονίσει όλα τέλεια, αλλά ούτε ο ίδιος δεν περίμενε να πετύχει το σχέδιό του. Περπάτησαν άκρη άκρη στον δρόμο, ανάμεσα στα γκρεμισμένα κτίρια που κάποτε ήταν το στολίδι του κέντρου της Βηρυτού. Κλασικά και νεοκλασικά κτίρια, κεντημένα με έργα τέχνης, φτιαγμένα με ζωγραφισμένες πέτρες, που για την εποχή εκείνη άφησαν ιστορία. Τότε ακούστηκε για πρώτη φορά η φωνή του Μαχμούτ.

-Δες τι έκαναν τα χέρια σας σ' αυτό το μεγαλείο. Βανδάλισαν την ίδια την κληρονομιά των παιδιών μας. Ακούγονταν πολύ ρομαντικά αυτά που έλεγε και συνέχισε:

Είναι η αγορά ή ό,τι απέμεινε απ' αυτήν.

Ο Αιμίλιος είχε ακούσει κάποτε τη συγχωρεμένη μανούλα του να του διηγείται ιστορίες κι ιστορίες γι' αυτήν την αγορά που ήταν τόπος προσκυνήματος όλων των πλουσίων Αράβων και Φράγκων. Δεν είχε την τύχη να την επισκεφτεί, καθώς ξεκίνησε πολύ γρήγορα ο πόλεμος και χωρίστηκε η Βηρυτός και την αγορά την πήραν οι μουσουλμάνοι. Δεν ήξερε τι να πει. Εξάλλου δεν μπορούσε ν' απαντήσει. Το μόνο που ήθελε ήταν να απαλλαγεί από εκείνο το ταπεινωτικό φίμωτρο. Αισθανόταν σαν σκυλί, ή ίσως χειρότερα. Η μύτη του δεν μπορούσε να πάρει άλλη αναπνοή, καθώς περνούσαν από μέρη που ήταν σαν ανοιχτός τάφος ανθρώπων και ζώων, γιατί τα πτώματα ήταν παντού, και τα περισσότερα σε προχωρημένη αποσύνθεση. Το κατάλαβε αυτό ο Μαχμούτ, γιατί κι ο ίδιος δεν μπορούσε να πάρει ανάσα. Σταμάτησε λιγάκι, κατέβασε τον Αιμίλιο, τον ξάπλωσε στον δρόμο, έσκισε το φίμωτρό του κι έτσι μπόρεσε ο καημένος να πάρει μια πολύ βαθιά αναπνοή. Ήταν σαν να ξαναζωντάνεψε.

Ο Μαχμούτ δεν είχε χρόνο για χάσιμο, κι αφού ξεκουράστηκε λιγάκι, ξαναπήρε τον τραυματισμένο στην πλάτη του και συνέχισαν τον δρόμο τους. Έφτασαν πολύ γρήγορα στον προορισμό τους, σ' ένα μικρό μαγαζάκι που η ταμπέλα του έγραφε «ΕΛΠΙΣ», όπου κάποτε πουλούσαν αντίκες μικρές σε όγκο, αλλά πολύτιμες. Φυσικά τώρα δεν υπήρχαν ούτε αντίκες ούτε ελπίδες πια, καθώς το μαγαζάκι ήταν λεηλατημένο και μισογκρεμισμένο. Έξω από εκεί ήταν μικρά παιδιά, κυρίως κοριτσάκια, που έπαιζαν ανέμελα ένα παιχνίδι που πάντα άρεσε στον Αιμίλιο. Ονομαζόταν «κουτσό». Το κορίτσι που αγαπούσε μικρός του μιλούσε συνέχεια γι' αυτό, αλλά πού χρόνος για τέτοια. Ήταν πολυάσχολος τότε και θεωρούσε ταπεινωτικό για ένα αγόρι να παίζει με κορίτσια, αν και κατά βάθος

το ήθελε μ' όλη του την ψυχή. Μπήκαν μέσα στο μαγαζάκι-φάντασμα. Υπήρχε ένα χαλί στο πάτωμά του, ίσως για να θυμίζει κάποιες από τις χαμένες δόξες του παρελθόντος. Οι τοίχοι του ήταν σκεπασμένοι με κομψά κεντημένα υφάσματα, που απεικόνιζαν την ιερά πέτρα της Μέκκας, όπου όλοι οι μουσουλμάνοι σ' όλο τον κόσμο και σ' όλες τις εποχές καλούνται να επισκεφτούν, για να προσευχηθούν, τουλάχιστον μια φορά κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Ήταν τα μόνα που έμειναν στους τοίχους, ίσως επειδή οι κλέφτες φοβήθηκαν να τα κατεβάσουν για την ιερή αξία τους. Μερικές φορές κι οι κλέφτες φοβούνται τα ιερά σύμβολα.

Ο Μαχμούτ πλησίασε έναν τοίχο, αφού ακούμπησε τον Αιμίλιο σ' ένα από τα σκόρπια και μισοσπασμένα καθίσματα που υπήρχαν εκεί. Τράβηξε έναν μοχλό που υπήρχε σε μια γωνία και ξαφνικά ακούστηκε το τρίζιμο μιας πόρτας που άνοιγε πίσω από εκείνον τον πίνακα με τα ιερά σύμβολα. Εκεί κρυβόταν μια μυστική είσοδος που οδηγούσε σ' έναν πολυτελή θάλαμο στο υπόγειο του κτιρίου. Όταν αντίκρισε ο Αιμίλιος τι κρυβόταν εκεί, έμεινε άφωνος. Υπήρχε εκεί ό,τι ζητούσε κανείς από την καθημερινή του ζωή. Ήταν ένα σωστό παλάτι. Ο Μαχμούτ ζήτησε από τον εξαντλημένο Αιμίλιο να ξαπλώσει σ' ένα κρεβάτι. Σε μια γωνιά υπήρχε ένα σκαλισμένο μπαούλο, που θύμιζε εκείνο που κρατούσαν οι γυναίκες για την προίκα τους. Το άνοιξε σιγά σιγά κι έβγαλε ιατρικά εργαλεία που ο Αιμίλιος αναγνώρισε αμέσως, καθώς τα είχε δει κι άλλη φορά στο ιατρείο του στρατοπέδου, όπου πήγαινε τακτικά για διάφορες ανάγκες. Ο Μαχμούτ έπλυνε τα χέρια του με καθαρό οινόπνευμα, προχώρησε προς τον Αιμίλιο και προσπάθησε να του αφαιρέσει τη σφαίρα που υπήρχε στο πόδι του. Είχε ελαφρύτερο χέρι ακόμα κι από τη γιατρό του στρατοπέδου. Με μια αποφασιστική κίνηση, κατάφερε να βγάλει μια μικρή σφαίρα από το αριστερό πόδι του ασθενούς. Όσο για τα άλλα τραύματα, αυτά τα είχαν προκαλέσει μικρές πέτρες που κατά τη διάρκεια του πυροβολισμού πετάχτηκαν και σφήνωσαν κάτω από το δέρμα του.

Η αιμορραγία είχε σταματήσει προ πολλού. Μετά τον καθαρισμό της πληγής, ο Αιμίλιος αισθανόταν ότι η γη γύριζε. Το κεφάλι του ήταν σαν βόμβα έτοιμη να εκραγεί, καθώς ο Μαχμούτ κάτι είχε βάλει στο ποτήρι του νερού που του έδωσε, λίγο πριν αρχίσει την επέμβαση. Αναστέναξε και βυθίστηκε σ' έναν βαθύ ύπνο που ούτε ο ίδιος δεν υπολόγισε, ούτε μπορούσε να πιστέψει. Οι εικόνες της τρυφερής παιδικής κι εφηβικής του ηλικίας ξαναζωντάνεψαν. Όσο για τον γιατρό Μαχμούτ, που αυτό ήταν το πραγματικό του επάγγελμα, κάθισε πάνω σ' έναν καναπέ κι άφησε το πνεύμα του να ηρεμήσει, για πρώτη φορά μετά την εμπλοκή του σ' αυτόν τον πόλεμο εκκαθάρισης.

Οι φωνές των παιδιών που διαπερνούσαν τους άψυχους τοίχους του μαγαζιού ήταν σαν μια κατάρα στην ψυχή του. Οι πίκρες των αναμνήσεων τον γυρνούσαν κι αυτόν στην τρυφερή παιδική του ηλικία, όπου έπαιζε σαν όλα τα άλλα παιδάκια στα σοκάκια της Βηρυτού.